

Zeis onder het maaiveld

**Archeologische Begeleiding
Kolenkit Zuidelijk Veld Fase 1 (2009)**

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten) 42, 2010

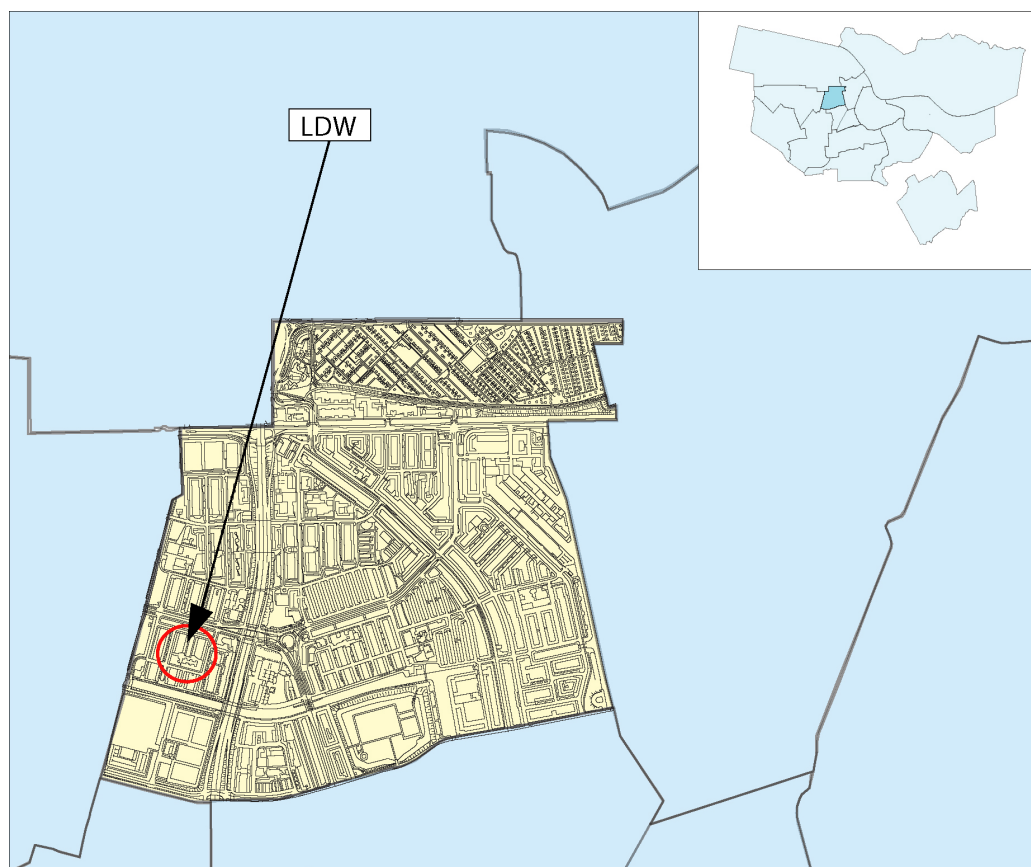
Jerzy Gawronski, Ranjith Jayasena

Inhoud

Basisgegevens	4
1 Inleiding	5
2 Achtergronden en vraagstelling	6
2.1 Achtergronden	6
2.2 Vraagstellingen en methodiek	7
3 Resultaten	8
3.1 Sporen en structuren	8
3.1.1 Bodemopbouw	8
3.1.2 Wegtracé	8
3.1.3 Gebouw	9
3.1.4 Waterkelder	10
3.2 Vondsten	11
3.2.1 Vulling S 7	11
3.2.2 Ophogingslaag S 9	14
4 Conclusie	15
5 Literatuur	16
Bijlage 1 Sporen	17
Bijlage 2 Vondsten	18
Bijlage 3 Deventer Systeem catalogus	20
AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten)	21

Basisgegevens

Plangebied	Kolenkit Zuidelijk Veld Fase 1
Adres	Leeuwendalersweg, Stadsdeel Bos en Lommer
Kadaster	ASD14 R 05515
RD-coördinaten	NW 123.693 / 487.290 NO 123.698 / 487.229 ZW 123.602 / 487.243 ZO 123.655 / 487.184
TOPO-code BMA	LDW
OM-nummer	36849
Opdrachtgever	Delta Forte Projectmanagement
Bevoegd gezag	Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Bos en Lommer
Uitvoerder	Gemeente Amsterdam, Bureau Monumenten & Archeologie
Beheer en plaats documentatie	Gemeente Amsterdam, Bureau Monumenten & Archeologie

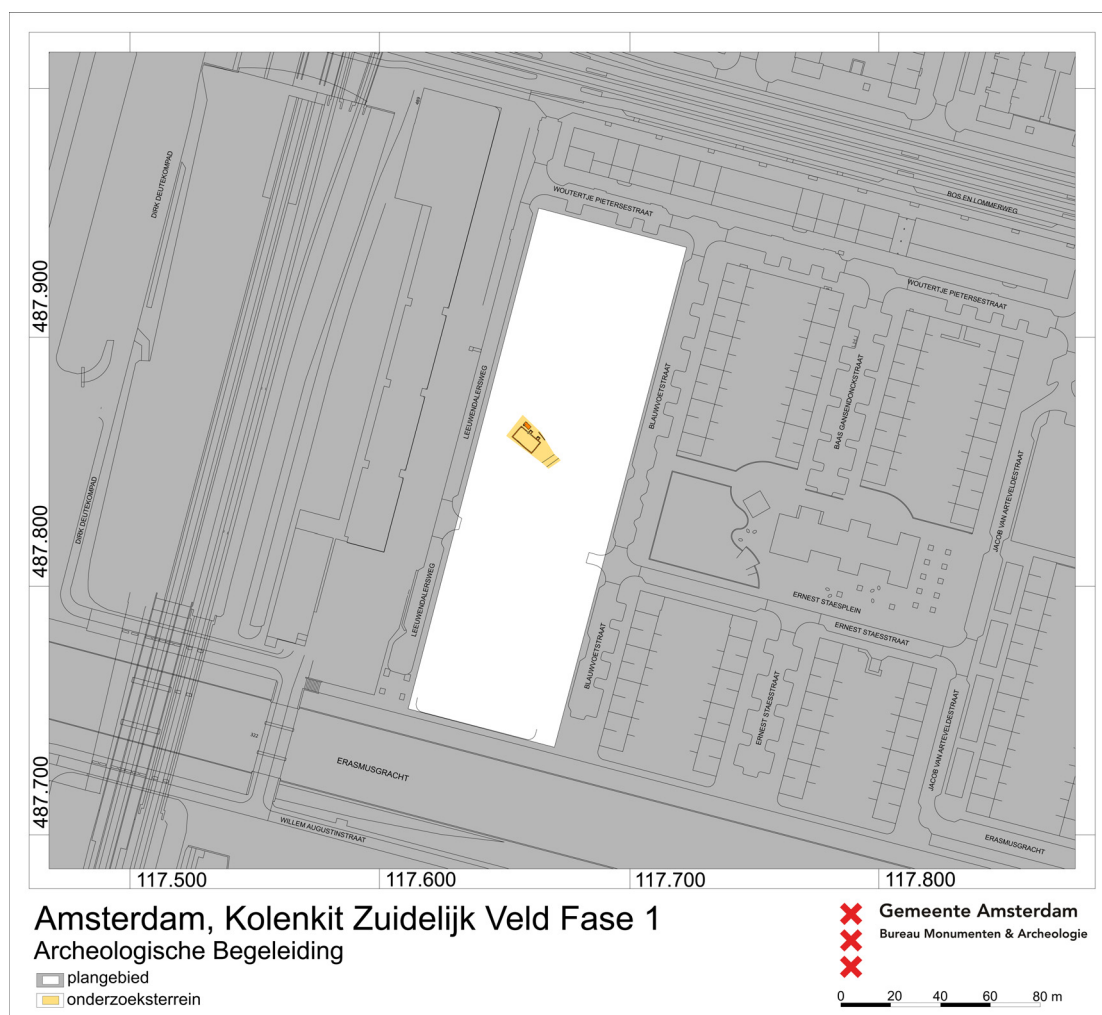

1 Het plangebied Kolenkit Zuidelijk Veld Fase 1 binnen het stadsdeel Bos en Lommer

1 Inleiding

Op 25 augustus 2009 kreeg de Afdeling Archeologie van Bureau Monumenten & Archeologie (BMA) telefonisch melding van de ontdekking van muurresten bij de ontgraving van de bouwput Kolenkit Zuidelijk Veld Fase 1 aan de Leeuwendalersweg in het stadsdeel Bos en Lommer. Het ging om een rechthoekig gebouw van verder onbekende ouderdom.

Aangezien de bouwlocatie volgens de provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW) een lage archeologische verwachting had, maar de tevoorschijn gekomen sporen gaaf en goed geconserveerd leken te zijn, was de vondstmelding aanleiding tot een archeologisch noodonderzoek. Over historische bebouwing in het landelijke gebied dat in de 17de tot de 19de eeuw direct aan de westzijde van Amsterdam grensde, is archeologisch weinig bekend. In verband met de geplande bouwvoortgang is het noodonderzoek in de vorm van een Archeologische Begeleiding (AB) aansluitend op de melding ingepast en op 26 augustus 2009 uitgevoerd.

2 Locatie plangebied van de Archeologische Begeleiding

2 Achtergronden en vraagstelling

2.1 Achtergronden

Het tegenwoordige stadsdeel Bos en Lommer maakte oorspronkelijk deel uit van een uitgebreid veenlandschap, dat door ontginningen vanaf de 11de eeuw in cultuur werd gebracht. Hierbij werd, door ontwatering van de zompige bodem, bruikbaar akkerland gecreëerd. Na een reeks van stormvloed en in de 12de eeuw werd in 1220 gestart met de aanleg van een stormvloedkering langs de zuidelijke IJ-oever die zich uitstrekte van Amsterdam tot Spaarndam. Het gebied dat deze Spaarndammerdijk beschermd liep door tot aan de Oude Rijn bij Leiden (het Rijnland). Tussen de Spaarndammerdijk en de Kostverlorenvaart werd in 1559 de Sloterbinnenpolder gesticht. In deze polder lag nog het Sloterdijkermeer. Dit werd in 1644 drooggemalen. Tegelijkertijd werd begonnen met de aanleg van de Sloterdijkermeerweg, die dwars door de polder naar het noordelijker gelegen dorp Sloten leidde. Deze weg sloot deels aan op de al bestaande Notweg. Aan beide wegen ontstonden verschillende buitenplaatsen, waarvan er een uiteindelijk tot de naam van het huidige stadsdeel zou inspireren: Bosch en Lommer. Na de sloop ervan werd in 1886 op dezelfde plaats de boerderij Bosch en Lommer gebouwd. Ter hoogte van de bouwlocatie met de vindplaats maakte volgens historische kaarten de Sloterdijkermeerweg een knik: hier waren de boerderijen Klein Indië, Eureka, Welgelegen en Buiten Verwachting gelegen.

3 Het buitengebied van Amsterdam op de kaart van Floris Balthasar uit 1610-1615. Aan de westzijde van de stad is de toekomstige stadswal van de Derde Uitleg (1613) ingetekend. Links hiervan is de Kostverlorenvaart aangegeven. De rode cirkel geeft een indicatie van de situering van de vindplaats

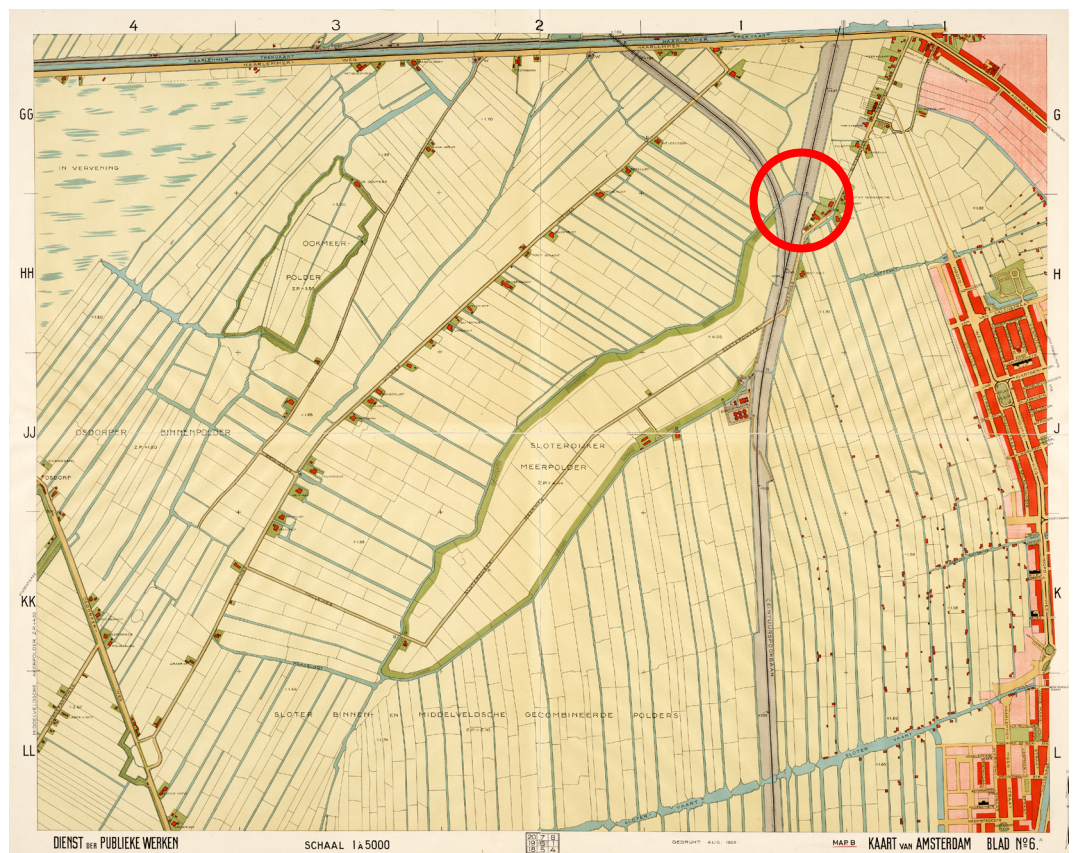
2.2 Vraagstellingen en methodiek

De vindplaats lag tegen de noordkant van de Sloterbinnenpolder. Het oorspronkelijke maaiveld was hier grootschalig opgehoogd ten behoeve van nieuwbouw van de Westelijke Tuinsteden in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Tot op heden waren weinig (archeologische) gegevens beschikbaar over de aanwezigheid van archeologische resten onder dit ophogingspakket en hun gaafheid of staat van conservering.

Projecties van historische kaarten, ondermeer van de Dienst der Publieke Werken uit 1929, op de huidige topografische situatie wezen uit dat in het plangebied sporen van bebouwing te verwachten zijn. Het onderzoek beoogde inzicht te geven in:

1. De aard, omvang, datering, gaafheid en conservering van eventuele sporen van bebouwing in de Sloterbinnenpolder uit de 17de tot 20ste eeuw.
2. De mate waarin de 20ste-eeuwse ophoging invloed heeft gehad op de conservering van eventuele archeologische overblijfselen.

De begeleiding is uitgevoerd door het veldteam van de afdeling Archeologie van BMA en volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1. Sporen zijn gedocumenteerd middels digitale fotografie en tekeningen op schaal 1:20.

4 Slotendijkermeerpolder en omgeving op blad 6 van de stadsplattegrond van de Dienst der Publieke werken uit 1929. De vindplaats ligt in de uiterste noordoosthoek van de polder (vergelijk afbeelding 12)

3 Resultaten

3.1 Sporen en structuren

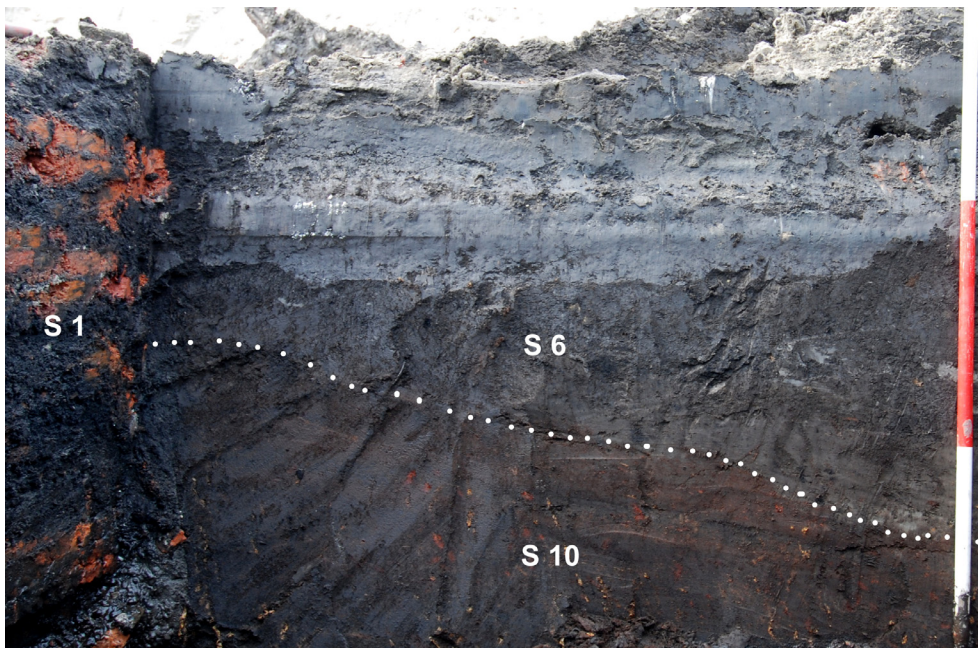
De Archeologische Begeleiding richtte zich op een zone van 625 m² binnen de bouwput van 12.834 m² waar archeologische sporen zichtbaar waren in het ontgravingsvlak. Het ging om een deel van een erf met een gebouw en bijbehorende structuren en een noordoost-zuidwest georiënteerd wegtracé.

3.1.1 Bodemopbouw

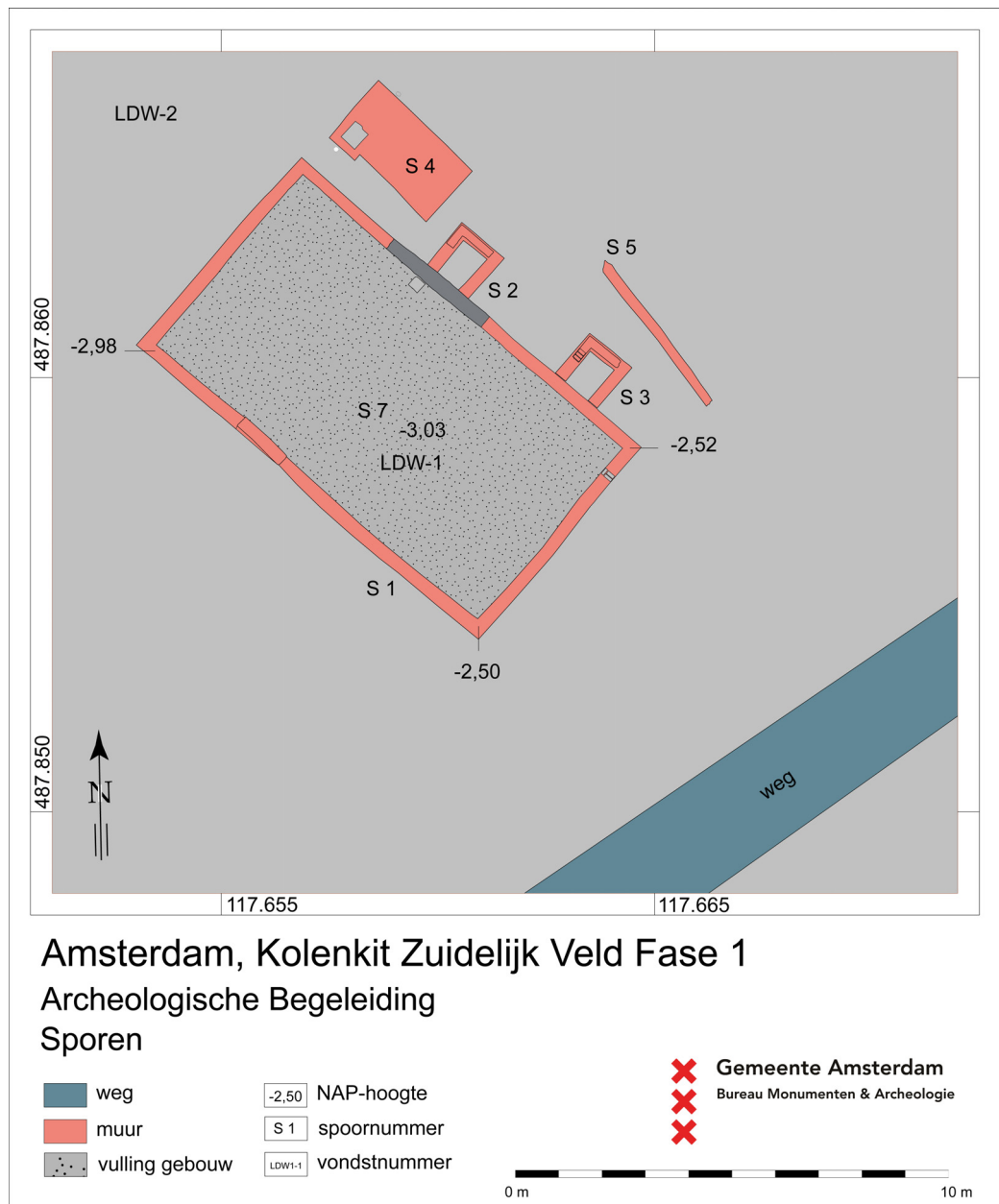
De natuurlijke ondergrond bestond uit rietveen (S 10) met een enigszins golvend oppervlak dat op gemiddeld 3,90 m ÷ NAP lag. Het veen kon tot circa 4,50 m ÷ NAP worden gevolgd. Vanaf het veenniveau was het terrein opgehoogd met klei (S 6) tot circa 2 m ÷ NAP. Uitgaande van de stratigrafische relatie met de aanwezige bouwsporen dateert deze ophoging naar verwachting uit de 17de eeuw. In de jaren 60 van de 20ste eeuw volgde weer een ophoging, nu met ruim 2,5 m zand (S 11) tot ca 0,50 m + NAP. Tussen beide ophogingen waren lokaal restanten van een tussenliggende laag (S 9), die waarschijnlijk verband hield met de sloop van het aanwezige gebouw.

3.1.2 Wegtracé

Aan de oostkant van het gebouw lag op het veen op gemiddeld 2 m ÷ NAP een segment van een wegtracé (S 8) dat bouwput diagonaal doorsneed. In de rest van de bouwput waren nog sporadisch restanten van deze weg zichtbaar. Het wegprofiel bestond uit een gemiddeld 2,5 m brede zone die was verhard met puin.

5 Westprofiel, loodrecht op de noordelijke muur van gebouw S 1. Gestippeld is het oppervlak van het natuurlijke veen. Deze pakketten worden doorsneden door de smalle insteek van muur (S 1, links)

7 Sporenkaart

3.1.3 Gebouw

Naast de weg lag de fundering van een rechthoekig gebouw van 10,20 x 5,80 m met de kopse kant parallel aan de weg georiënteerd. De anderhalf-steens muren (S 1) waren opgetrokken in roodbruine bakstenen¹ van 18,5 x 9 x 4 cm, die wijzen op een datering in de 17de eeuw of begin 18de eeuw. De muren waren ingegraven in een insteek en op een iets naar binnen gelegen langshout op 3,91 m ÷ NAP gefundeerd. Los tegen de noordelijke zijgevel stonden twee vierkante uitbouwjes van 1,26 x 1,26 m (S 2 en S 3) op 2,65 m afstand van elkaar. Er waren geen aanwijzingen voor een vloer in de binnenuimte van het gebouw aangezien het oorspronkelijke loopvlak ca. 0,50 m vergraven was. Wel bevatte de binnenuimte een afwijkende grondvulling van donkergrijsbruin kleilig zand (S 7) die vondsten (LDW-1) bevatte.

¹ LDW-2.

5 Gebouw S 1 met waterkelder S 4 en uitbouwen S 2 en 3 aan de linkerkant, gezien richting oosten

6 De beschadigde koepel van waterkelder S 4 (links) vergeleken met die van de Tweede Kostverloren kade

3.1.4 Waterkelder

Aan de noordkant van het gebouw lag een waterkelder (S 4), die bestond uit een rechthoekige bakstenen bak van 3 x 1,75 m met een tongewelf als afdekking. Op het gewelf zat in de zuidwesthoek een vierkante inlaatkoker gemetseld. Waterkelders dienden als reservoirs voor de opslag van hemelwater. Dit werd gebruikt als drinkwater. Ze werden in de 18de eeuw op grote schaal gebouwd, zowel in de stad op de binnenplaatsjes achter de huizen als in het landelijke buitengebied.² Het vlak rondom het gebouw bestond uit donkerbruingrijs kleiig zand met sporen van puin. Ondanks het ontbreken van een vloerniveau in en rondom het gebouw bood de constructie van de waterkelder additionele aanwijzingen over het niveau van het 18de-eeuwse loopvlak. De top van het gewelf bevond zich op 2,52 m ÷ NAP. Aangezien waterkelders altijd ondergronds waren aangelegd en alleen de inlaat boven het maaiveld uitstak, lag er oorspronkelijk nog een laag grond over het gewelf. De bovenkant van de kleiophoging op 2,00 m ÷ NAP geeft dan een goede indicatie van het maaiveld, ervan uitgaande dat er een deklaag van 0,50 m over de waterkelder was aangebracht.

² Een voorbeeld van een dergelijke waterkelder in het landelijke gebied aan de westzijde van de stad gaf de opgraving in 2006 aan de Tweede Kostverloren kade (TKK): Gawronski en Jayasena 2006.

3.2 Vondsten

De vondsten die tijdens de Archeologische Begeleiding aan de Leeuwendalersweg zijn verzameld bestonden uit aardewerk, glas en metaal en waren afkomstig uit twee contexten; de zandige kleivulling van het bakstenen gebouw (S 7, LDW-1) en het ophogingspakket waarmee de bouwstructuren werden afgedekt (S 9, LDW-2).

De vondstcatalogus bevat een specificatie van materiaalcategorieën, objecttypen en het minimum aantal exemplaren (MAE) (bijlage 2). Twee objecten met een (vrijwel) compleet profiel die als 'archeologisch compleet' golden zijn opgenomen in de Deventer Systeem Catalogus (bijlage 3).³

3.2.1 Vulling S 7

De loopvlakvulling binnen het gebouw bevatte gevarieerd huishoudelijk afval bestaande uit roodbakkerend en witbakkerend aardewerk, steengoed, majolica, faience, Chinees porselein, industrieel wit, glas en pijpen (S 7, LDW-1). De vondsten dateerden uit het einde van de 17de eeuw en de gehele 18de eeuw. De sluitingsdatum van de afvalcontext lag op basis van het jongste materiaal (*creamware* met *transfer print*) in het laatste kwart van de 18de eeuw. Het afvalpakket moet gezien de stratigrafie gestort zijn terwijl het gebouw nog in gebruik was. De strakke begrenzing van de vondstconcentratie binnen de vier muren van het gebouw is hier een duidelijke aanwijzing voor. Depositie na sloop van het gebouw is niet waarschijnlijk, aangezien de grotendeels gesloopte muren er niet door werden afgedekt. Ook de uitbraaksleuf ter plaatse van een geheel gesloopt stuk muur was vondstloos. Het meest aannemelijk is dat het afval is gebruikt om het loopvlak van de binnenruimte te verstevigen. Daarbij kan gedacht worden aan een continu proces gedurende de 18de eeuw of een eenmalige ophoging aan het eind van de 18de eeuw. Vanwege de sterke fragmentatie van het materiaal en de aanslag op enkele stukken faience bestaat de indruk dat de scherven zich in een secundaire context bevonden en wellicht afkomstig waren van afvalpakketten en of kuilen van een andere (nabij gelegen) locatie. Het vondstmateriaal kan hierdoor niet als een gesloten vondstcomplex worden gezien dat de materiële neerslag vormt van een specifiek huishouden. Wel geeft het een beeld van de materiële cultuur in het buitengebied van Amsterdam. Vanwege het relatief geringe aantal vindplaatsen, is de archeologie van huishoudens buiten de historische kern (Singelgracht) van Amsterdam onderbelicht gebleven.

Het roodbakkerend aardewerk was deels van lokale, deels van Duitse makelij. Tot het lokaal geproduceerde aardewerk behoorden fragmenten van een perenpot en een fruitkopje. Naast deze gangbare 18de-eeuwse vormen bevatte het vondstcomplex de bodem van een 17de-eeuwse voorraadpot op standlobben. Deze potten waren alleen inwendig geglazuurd en waren doorgaans circa 45 cm hoog. Zulke archeologische vondsten komen in de Amsterdamse binnenstad voor in de 1592-1596 ophogingslaag van Vlooienburg en in 17de-eeuwse contexten met een gebruik als aspot of in relatie tot de suikerindustrie. Als import aardewerk uit het Duitse Nederrijn gebied waren er met slip gedecoreerde borden, zowel in rood- als witbakkerend aardewerk.

Het blauw-op-wit gedecoreerde serviesgoed bestond hoofdzakelijk uit Nederlands faience. Majolica was in de eerste helft van de 18de eeuw nog wel aanwezig, maar veruit inferieur ten opzichte van de kwalitatief hoogwaardige faience. Deze kwaliteit uitte zich niet alleen in het baksel, maar ook in de fijn geschilderde decoraties.

³ Dit Classificatiesysteem voor Laat- en Post Middeleeuws Aardewerk en Glas is een standaard beschrijving van aardewerk uit 1250-1900 naar baksel (materiaalsoort), specifiek model en vorm.

8 Bodem van een voorraadpot afkomstig uit de afvallaag binnen de muren van het gebouw (links) en een compleet exemplaar, in 1978 opgegraven in een beerput aan de Tuinstraat (TUI5-1)

Nederlandse faïence, zowel geheel wit als blauw-op-wit, vormde de hoofdmoot van het tafelgerei. Het vormenspectrum bestond uit borden op standring met een knik tussen de spiegel en de vlag (f-bor-1), afgeronde borden met platte bodem en brede vlag (f-bor-3) en afgeronde borden met knik spiegel-vlag en platte vlag en afgedraaide standring (f-bor-6). Naast borden bevatte het vondstcomplex kannen en een pispot. Deze typen zijn te dateren tussen 1725 en 1775. Vanwege stilistische kenmerken is een deel van de faïence borden uit de afvallaag S 7 toe te schrijven aan de Amsterdamse plateelbakker Ary Blankers. Hij stichtte in 1754 de plateelbakkerij Blankenburg aan de Overtoom waarmee hij in korte tijd faam verwierf vanwege de bijzondere kwaliteit van zijn aardewerk. Desondanks ging Blankers in 1760 failliet en kwam er uiteindelijk in 1764 een einde aan zijn productie. In 1971 is het gebouw Blankenburg gesloopt. Er zijn toen een grote hoeveelheid productieafval, bestaande uit halffabricaten en misbaksels, zoals aan elkaar gebakken objecten, en ook afgewerkte eindproducten verzameld.⁴ Vergelijkbare borden behoorden ook tot de vondsten van de archeologische vindplaatsen van de 18de-eeuwse woonhuizen Rozenstraat 196-204 en Nieuwe Jonkerstraat 4.⁵

10 Fragment van een faïence bord (LDW-1) dat op basis van stilistische kenmerken in verband te brengen is met de productie van de midden-18de-eeuwse plateelbakkerij Blankenburg aan de Overtoom

⁴ Hartsvelt Müller 1971, 66-78 en Oldewelt 1930, 313-317. De vondstverzameling is tot op heden slechts in globaal geïnventariseerd: nadere studie is nodig om een compleet goed beeld te krijgen van het assortiment van de 18de-eeuwse Amsterdamse faïence productie van Blankers.

⁵ Topocodes respectievelijk RO21 en NJ.

Tot de categorie Duits steengoed behoorden de fragmenten van enkele in Westerwald geproduceerde voorraadpotten. Deze waren zo sterk gefragmenteerd, dat ze niet aan een specifiek type waren toe te schrijven.

Chinees porselein kwam in geringe mate voor. Het afvalpakket bevatte enkele 18de-eeuwse kopjes en schoteltjes, maar ook een randfragment van een 17de-eeuwse klappmuts van kraakporselein, dat in deze context een overleveringsstuk was.

Midden- en laat-18de-eeuwse vondstcomplexen worden vaak gekenmerkt door de aanwezigheid van uit Engeland geïmporteerd industrieel serviesgoed. Dit was ook hier het geval. Het ging hier om enkele schoteltjes, borden en kopjes van *creamware*, zo genoemd naar het roomkleurige oppervlak. *Creamware* werd, na de introductie ervan omstreeks 1760, in korte tijd bijzonder populair in de Republiek.⁶ Dit aardewerk werd in de fabriek niet standaard van een decoratie voorzien, soms gebeurde dit pas in Nederland zelf. Het vondstcomplex bevatte een schoteltje met dergelijke *transfer-print*. De afbeelding stelt de Hollandse maagd voor met een vrijheidshoed op een stok, geflankeerd door de klimmende Hollandse leeuw en de tekstbanden 'Voor Vryheid' 'en Vaderland'. Deze boodschap was de propagandaleuze van de Patriotten die, gevoed door de ideeën van Franse revolutionairen, een staatsbestel zonder het gezag van stadhouder Prins Willem V nastreefden. Hun tegenhangers waren de Orangisten, die in hun propagandaoffensief ook aardewerk gebruikten waarop dan Oranjesymboliek werd aangebracht. Patriottistisch aardewerk in Amsterdamse context is zeldzaam: een vergelijkbare vondst is een *creamware* theepot uit de beerput van een 18de-eeuws huishouden aan de Oostenburgermiddenstraat (OBM-6-1).⁷

9 Decor van het *creamware* schoteltje met Patriottistische voorstelling (links, voor het complete exemplaar zie catalogus, cat. 2) en een theepot met vergelijkbare transferprint uit een 18de-eeuwse beerput aan de Oostenburgermiddenstraat (rechts, OBM-6-1)

Naast huishoudelijk aardewerk bevatte de vondstlaag ook een reeks kleipijpen, waarvan het minimaal aantal exemplaren, gebaseerd op het aantal ketels, op elf uitkwam. Alle pijpen waren van Goudse makelij en behoorden tot het model met een vol ovale ketel (basistype 3). De datering van dit model is van ca 1740 tot 1800.⁸ De pijpen zijn op basis van de hielmerken aan elf verschillende Goudse pijpenmakers toe te schrijven.

⁶ Ostkamp 1998, 67.

⁷ Baart, Lagerweij en Krook 1986.

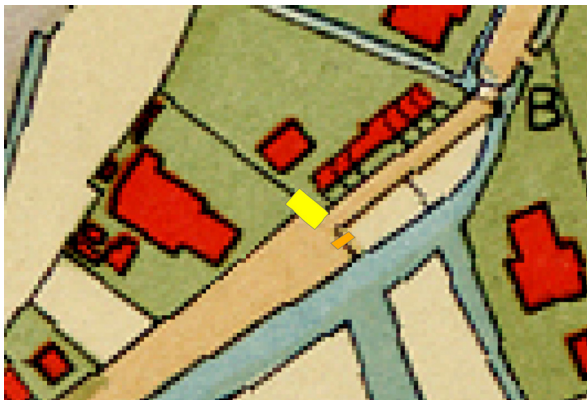
⁸ Duco 1987.

3.2.2 Ophogingslaag S 9

Bijzonder kenmerkend voor de landelijke context van de vindplaats in relatie tot de ligging ervan in het buitengebied van de 17de-19de-eeuwse stad was de vondst van het blad van een zeis. Dit voorwerp kwam uit een grondpakket (S 9) dat na de sloop op de resten van het gebouw was opgebracht (LDW-2-1). Aan de binnenzijde van het blad zat een (sterk versleten, niet meer leesbaar) merk. Een zeis was gangbaar agrarisch gereedschap voor het maaien van hoge gewassen. Doordat het lange, iets gebogen en aan de binnenzijde geslepen blad aan een lange steel was bevestigd kon dit rechtopstaand gebeuren. Dergelijk gereedschap maakte amper een vormontwikkeling door. Het opgegraven blad had daarom een globale datering van de 19de eeuw of eerste helft van de 20ste eeuw. De ophogingslaag waarin de zeis zich bevond is voorafgaand aan de 20ste-eeuwse bouwontwikkeling in Bos en Lommer afgedekt met een dik pakket geel zand.

11 Blad van een zeis uit het ophogingspakket (S 9) dat gebouw S 1 afdekte (LDW-2-1)

12 Het opgegraven gebouw (geel) en wegtracé (oranje) geprojecteerd op de stadsplattegrond van de Dienst Der Publieke werken, blad 6, uit 1929. Het dan inmiddels verdwenen gebouw ligt op deze kaart te midden van de bebouwing langs de Sloterdijkmeerweg

4 Conclusie

Bij de Archeologische Begeleiding in de bouwput Kolenkit Zuidelijk Veld Fase 1 zijn op een diepte van drie meter onder de huidige Leeuwendalersweg goed geconserveerde 17de- en 18de-eeuwse bewoningssporen gedocumenteerd. Onderzoek van deze vindplaats was vooral relevant voor het opvullen van de kennislacune over de materiële cultuur van 18de-eeuwse huishoudens in het landelijk buitengebied van Amsterdam. Vanwege de grootschalige 20ste-eeuwse ophoging van deze gebieden met 2 tot 3 m zand zijn archeologische overblijfselen doorgaans moeilijk toegankelijk en is de gebruikelijke methode van proefsleuven vaak weinig effectief voor vondstberging.

Het vroegste gebruikssporen dateerden uit de 17de eeuw. Toen is waarschijnlijk, gelijk met de inpoldering van het naastgelegen Sloterdijkmeer in 1644, het veen opgehoogd. Tot de oudste bebouwingsfase in de 17de eeuw of begin 18de eeuw behoorde het gebouw S 1, een rechthoekige structuur van anderhalfsteens muurwerk, gefundeerd op langshout. Het muurwerk was gesloopt tot gemiddeld 2,60 m ÷ NAP. Aan de hand van de top van het gewelf van de naastgelegen waterkelder en de stratigrafische opbouw van het terrein kon het oorspronkelijke maaiveld niveau ten tijde van de gebruikperiode van het gebouw worden herleid tot gemiddeld 2,00 m ÷ NAP. Aan de oostzijde van het gebouw was de voormalige Sloterdijkmeerweg gemarkeerd met een verhard tracé. Deze weg was de verbinding tussen de polder en het noordelijker gelegen Sloten. Een projectie van de archeologische overblijfselen op de stadsplattegrond van de Dienst der Publieke Werken uit 1929 wijst uit dat het gebouw op dat moment weliswaar verdwenen was, maar samenvalt met een zone van bebouwing langs voornoemde weg.

De bouwwijze en inrichting wijzen op een gebruik van het gebouw als schuur of stal. De ondergrond binnen het gebouw bestond uit een afwijkende zandige kleivulling die vermengd was met huishoudelijk aardewerk afval uit de gehele 18de eeuw. Dit was waarschijnlijk de vulling van de oorspronkelijke vloer die met aangevoerd materiaal (afval, grond) was opgehoogd om wateroverlast tegen te gaan. Aangezien de bovenste 0,50 m van het historische loopvlak ontbrak blijft de optie open of het een ophogingsproces over een langere periode betrof of dat er sprake was van een eenmalige stort in het laatste kwart van de 18de eeuw. De ontbrekende bovenste 0,50 m van het loopvlak had eventueel nog jonger materiaal bevat dat op een meer recente doorlooptijd had geduid. Deze vulling is geen gesloten complex dat, zoals een beerput, direct met het huishouden van een specifiek perceel of woonhuis verband houdt. Wel kan het gezien worden als een stort van afval van een huishouden(s) uit de directe omgeving. Vergelijking van deze vondsten met die uit de talrijke vindplaatsen in de historische binnenstad kan informatie bieden over de historische relatie tussen stad en platteland en de materiële aspecten van de huishoudens in deze leefmilieus. Hoewel deze beperkte verzameling vondsten zeker niet als representatief geldt, is er, afgezien van kwantitatieve afwijkingen, een opvallende overeenkomst tussen dit aardewerkspectrum en de materiaalgroepen in stedelijke beerputten. Opmerkelijk was de aanwezigheid van een stuk aardewerk met politieke symboliek in de vorm van Patriottistische propaganda dat betrekkelijk zeldzaam was en tot nu toe slechts bij één andere Amsterdamse vindplaats, in de woonbuurt van de havenarbeiders op Oostenburg, voorkwam.

5 Literatuur

Baart, J.M., W. Krook, A.C. Lagerweij, 'Opgravingen aan de Oostenburgermiddenstraat, in: J.B. Kist et al (red), *Van VOC tot Werkspoor. Het Amsterdamse industrieterrein Oostenburg*, Utrecht 1986, 81-142

Duco, D.H., *De Nederlandse kleipijp. Handboek voor dateren en determineren*, Stichting Pijpenkabinet Leiden 1987

Duco, D.H., '*Merken en merkenrecht van de pijpenmakers in Gouda*', Amsterdam 2003

Gawronski, J., R. Jayasena, *Tweede Kostverlorenkade. Inventariserend Veldonderzoek*, Amsterdam 2006 (AAR 2)

Hartsvelt Müller, P.J.S.H. von, Aardewerkfabriek aan de Overtoom, *Ons Amsterdam* 23 (1971), 66-78

Oldewelt, W.F.H., 'De aardewerkfabriek Blankenburg', *Jaarboek Amstelodamum* 27 (1930), 313-317

Ostkamp, S., P. Bitter, R. Roedema & R. van Wilgen, '*Afval van gorters, brouwers en een hospitaal. Archeologisch onderzoek aan het Wortelsteegplein*', Alkmaar 1998

Bijlage 1 Sporen

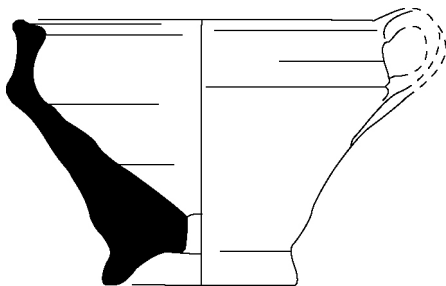
S	wp	NAP	NAP onder	beschrijving	interpretatie	datering
1	1	2,52 m ÷	3,91 m ÷	muur, anderhalfsteens, roodbruine baksteen 18,5 x 9 x 4 cm	gebouw	1600-1700
2	1	2,78 m ÷		muur, anderhalfsteens, uitbouw tegen noordgevel S 1	uitbouw S 1	1600-1700
3	1	2,78 m ÷		muur, anderhalfsteens, uitbouw tegen noordgevel S 1	uitbouw S 1	1600-1700
4	1	2,52 m ÷		waterkelder, inlaat in zuidwesthoek	waterkelder	1700-1800
5	1			muur, O-W georiënteerd, aan noordkant gebouw S 1	muur	1600-1800
6	1	2,00 m ÷	3,93 m ÷	donkergrijze zandige klei, ophoging	ophogingslaag	
7	1	3,03 m ÷		donkerbruin grijs zandige klei, veel vondstmateriaal, vulling tussen muren S 1	vulling	1750-1800
8	1	1,93 m ÷		verharding van puin en gruis, wegtracé Sloterdijkermeerweg	Sloterdijkermeerweg	1650-1945
9	1			ophoging, na sloop gebouw		1800-1945
10	1	3,93 m ÷		veen	natuurlijk veen	
11	1	0,50 m ÷	1,98 m ÷	geelgrijs zand	ophogingslaag	1945-1955

Bijlage 2 Vondsten

vnr	obj	(#)	S	N	M A E	materiaal	object	kenmerken	dev sys	datering
1		# 33	7	1	1	faience	pispot		f-pis-2	1675-1750
1		# 26	7	1	1	faience	kan	Overtoom?	f-kan-	1725-1775
1		# 30	7	1	1	faience	bord	zie oa Ostkamp 2001, cat 180	f-bor-6	1750-1800
1		# 32	7	1	1	faience	kom		f-kom-	1700-1800
1		# 34	7	1	1	faience	ploischotel	Overtoom?	f-plo-	1725-1775
1		# 35	7	2	2	faience	bord	gat vanwege (verdwenen) kram	f-bor	1725-1775
1		# 37	7	5	4	faience	bord		f-bor-	1725-1775
1		# 38	7	4	4	faience	bord	Overtoom	f-bor-3	1725-1775
1		# 31	7	2	1	faience	bord		f-bor-1	1725-1775
1		# 29	7	1	1	faience: Amsterdam	bord	Overtoom		1725-1775
1		# 24	7	1	1	faience: Amsterdam	kan	Overtoom	f-kan-	1725-1775
1		# 27	7	2	1	faience: Amsterdam	bord	Overtoom	f-bor-	1725-1775
1		# 28	7	1	1	faience: Amsterdam	bord	Overtoom	f-bor-1	1725-1775
1		# 25	7	1	1	faience: Amsterdam	pot	Overtoom	f-pot-	1725-1775
1		# 19	7	1	1	glas: groen	fles			1700-1800
1		# 22	7	1	1	industrieel: Engeland	bord		iw-bor- 11	1760-1800
1		# 36	7	1	1	industrieel: Engeland	bord		iw-bor-	1775-1800
1		# 16	7	1	1	industrieel: Engeland	kom	buitenzijde blauw	iw-kom-	1750-1800
1		# 20	7	1	1	industrieel: Engeland, creamware	kop		iw-kop-1	1760-1800
1		# 40	7	1	1	industrieel: Engeland, creamware	bord		iw-bor-	1760-1800
1		# 21	7	4	2	industrieel: Engeland, creamware	bord		iw-bor-	1760-1800
1		# 05				industrieel: Engeland, creamware				1760-1800
1		# 23	7	6	6	majolica	bord		m-bor-	1675-1750
1		# 45	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: 23 gekroond 1730- 90, 1813-18), zm WvG + S		1740-1790
1		# 46	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: hand (1660-1784), zm: WvG		1740-1784
1		# 42	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm:SVO (1698- 1818), zm WvS + S		1740-1780
1		# 44	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: 89 gekroond (1733-1879), zm WvG		1775-1825

1	# 43	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: 53 gekroond (1749-1854), zm WvG		1749-1800
1	# 47	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: ton gekroond (1671-1871), zm: WvG		1740-1800
1	# 51	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: 30 gekroond (1714-1885), zm: WvG + S		1740-1780
1	# 50	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, knorrenmotief		1740-1800
1	# 41	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: haan, zm: WvG + S		1740-1780
1	# 49	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, hm: 16 gekroond		1740-1800
1	# 48	7	1	1	pijpaarde	rookpijp	basistype 3, spoor, zm WvG		1740-1800
1	# 10	7	2	2	porselein: China	bord		p-bor-	1700-1800
1	# 09	7	2	2	porselein: China, capucijner	kop		p-kop-	1700-1800
1	# 04	7	1	1	porselein: China, KhangXi	schotel		p-bor-	1680-1725
1	# 03	7	1	1	porselein: China, kraak	klapmuts		p-kom-6	1600-1625
1	# 15	7	1	1	roodbakkend	deksel		r-dek-	1700-1800
1	# 13	7	1	1	roodbakkend	komfoor		r-kmf-	1700-1800
1	# 14	7	2	2	roodbakkend	perenpot			1700-1800
1	# 01	7	1	1	roodbakkend	pot	standlobben	r-pot-	1700-1800
1	# 18	7	2	1	roodbakkend: slib	kom		r-kom-	1700-1800
1	# 08	7	4	3	roodbakkend: slib, Nederrijn	bord		r-bor-	1700-1800
1	# 12	7	1	1	steengoed	knikker			1700-1800
1	# 39	7	1	1	steengoed	fles		s2-fle-	1700-1850
1	# 11	7	6	6	steengoed: Duitsland, Westerwald	pot		s2-pot-	1700-1800
1	# 17	7	1	1	witbakkend	bak	puddingvorm		1800-1900
1	# 07	7	2	1	witbakkend	kop		w-kop-	1700-1800
1	# 06	7	5	3	witbakkend: Duitsland	grape		w-gra-	1700-1800
1	# 02	7	2	1	witbakkend: Duitsland	kom	in rood en bruin slipversiering	w-kom-	1700-1800
1	LDW-1-1	7	1	1	industrieel: Engeland, creamware	schotel	decor met leus 'Voor Vrijheid en Vaderland'	iw-bor-3	1780-1800
1	LDW-1-2	7	1	1	roodbakkend	fruitbakje		r-fru-	1700-1800
2	# 01		250		glas: groen	vensterglas			1700-1900
2	LDW-2-1		1	1	metaal	zeis			-1960

Bijlage 3 Deventer Stelsel catalogus

1**2**

Opbouw van catalogusblokjes

- 1a vondstnummer
- 1b vondstcontext (complexdatering)
- 2 code van het type
- 3 objectdatering
- 4a maten in centimeters (grootste diameter / hoogte)
- 4b beschrijving van het type
- 5a baksel / materiaalsoort
- 5b kleur / glazuur
- 5c beschrijving van de decoratie
- 5d diversen
- 6a bodem
- 6b oor / steel
- 6c compleetheid
- 7 functie
- 8 productiecentrum
- 9 literatuur

(alle afbeeldingen zijn schaal 1:2)

1a LDW-1-2	1a LDW-1-1
1b ophogingslaag (1725-1800)	1b ophogingslaag (1725-1800)
2 r-fru-2	2 iw-bor-3
3 1750-1800	3 1780-1800
4a 10 / 6	4a 11,8 / 2,9
4b fruittest met scherpe knik bodem-wand en rechte wand, op standring met doorboorde bodem	4b afgerond bord zonder vlag, op standring
5a roodbakend aardewerk	5a industrieel wit (<i>creamware</i>)
5b loodglazuur	5b loodglazuur
5c aardbeienkop van het 'Amsterdamse type'	5c <i>transfer-print</i> , Patriotten embleem: Hollandse maagd met vrijheidshoed, tekst 'Voor Vrijheid en Vaderland'
6a standring	5d
6b één worstoor	6a standring
6c vrijwel compleet	6b
7 fruittest, aardbeienkop	6c vrijwel compleet
8 Nederland	7 bord
9	8 Engeland
	9

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten)

Overzicht van verschenen titels

ISSN: 1872-5139

In druk verkrijgbaar via Stadsboekwinkel Amsterdam en www.halos.nl

Als PDF te downloaden op www.bma.amsterdam.nl

AAR 1		<i>Wonen aan een wagenplein. AO Haarlemmerplein (2005), Amsterdam 2006</i>
AAR 2		<i>Tweede Kostverlorenkade. IVO (2006), Amsterdam 2006</i>
AAR 3		<i>Verschansen achter vuilnis. IVO Amstelstraat (2006), Amsterdam 2007</i>
AAR 4		<i>Scherven uit de Pottenbakkersgang. AO Westerstraat (2003), Amsterdam 2007</i>
AAR 5		<i>In de schaduw van de VOC. AO Rapenburg (2005), Amsterdam 2007</i>
AAR 6		<i>Beerputten en bedrijvigheid. AO Konijnenstraat (2003), Amsterdam 2007</i>
AAR 7		<i>Zerken en graven in de Nieuwezijds Kapel. IVO Rokin (2005), Amsterdam 2007</i>
AAR 8		<i>Opgraving van een mikwe in de Nieuwe Synagoge. Jonas Daniël Meijerplein (2006), Amsterdam 2007</i>
AAR 9		<i>De Hallen. IVO Bilderdijkkade (2006), Amsterdam 2006</i>
AAR 10		<i>Een fontein in de Buitensingel. AB Leidseplein (2006), Amsterdam 2006</i>
AAR 11		<i>Diemen Tolbrug. IVO Muiderstraatweg (2006), Amsterdam 2008</i>
AAR 12		<i>Boezemgemaal Halfweg. IVO Wethouder van Essenweg (2006), Amsterdam 2007</i>
AAR 13		<i>Frans Ottenstadion. IVO Amstelveenseweg (2004), Amsterdam 2007</i>
AAR 14		<i>Archeologisch opgraving Vijzelstraat (2004), Amsterdam 2007</i>
AAR 15		<i>Aanplempingen in het IJ. AO Martelaarsgracht (2003), Amsterdam 2007</i>
AAR 16		<i>Schuilkerk de Papagaai. AO Kalverstraat (2004), Amsterdam 2008</i>
AAR 17		<i>De saillant van Het Blauw hoofd. IVO Van Diemenstraat (2006), Amsterdam 2007</i>
AAR 18		<i>De noordwestelijke oever van Oostenburg. AO Oostenburgermiddenstraat (2006), Amsterdam 2006</i>
AAR 19		<i>Het Shell-terrein. IVO Grasweg (2004), Amsterdam 2007</i>
AAR 20		<i>Het RIVA-terrein. IVO Baarsjesweg (2005), Amsterdam 2008</i>
AAR 21		<i>De Ceintuurbaanpanden. AB Tweede Sweelinckstraat / Sint Willibrordusstraat (2006), Amsterdam 2008</i>
AAR 22		<i>Het Purperhoedenveem. AO Oudezijds Voorburgwal (2004), Amsterdam 2008</i>
AAR 23		<i>Noord/Zuidlijn, locatie Rokin. AB / AO 2003-2006, Amsterdam 2007</i>
AAR 24		<i>Sportpark Ronald McDonald, IVO Zunderdorpergouw (2007), Amsterdam 2008</i>
AAR 25		<i>N 44, De Keyzer. IVO Czaar Peterstraat (2008), Amsterdam 2008</i>
AAR 26		<i>Het Luycksterrein. IVO Overamstelstraat (2004), Amsterdam 2008</i>
AAR 27		<i>Oranjerie in Frankendael. AO Middenweg (2003), Amsterdam 2008</i>
AAR 28		<i>Serviesgoed uit een 18de-eeuwse beerput. AO Derde Weteringdwarsstraat (2003), Amsterdam 2008</i>
AAR 29		<i>Profiel van de 17de-eeuwse stadswal. AB Marnixplein (2004), Amsterdam 2008</i>
AAR 30		<i>Bolwerk Oosterblokhuis. AO Prof. Tulpplein (2005), Amsterdam 2008</i>

- AAR 31 *Van Amstelbocht tot Binnengasthuis. AO Oude Turfmarkt (2005)*, Amsterdam 2009
- AAR 32 *N 43 / Funenpark. AB Cruquiuskade (2008)*, Amsterdam 2009
- AAR 33 *Het gemeentearchief terrein. IVO Amsteldijk 67 (2009)*, Amsterdam 2009
- AAR 34 *Spaarndammerdijk 320. IVO (2007)*, Amsterdam 2009
- AAR 35 *Wonen aan twee stegen. AO Paardenstraat (2004)*, Amsterdam 2008
- AAR 36 *Een 17de-eeuwse beerput in de grachtengordel. AO Keizersgracht 355 (2005)*, Amsterdam 2009
- AAR 37 *Noordoosthoek van een 13de-eeuws verdedigingswerk. AO Nieuwezijds Kolk (2006)*, Amsterdam 2009
- AAR 38 *Een dam rond 's Lands Dok. AO Marineterrein Kattenburgerstraat (2005)*, Amsterdam 2009
- AAR 39 *Rust en Werk. AB Amsteldijk 67 (2009)*, Amsterdam 2009
- AAR 40 *Pingelenburg en Weltevrede. AB Amstelpark-Oost (2009)*, Amsterdam 2009
- AAR 41 *Boerderij Zeldenrust. IVO Houtbosch, Diemen (2005)*, Amsterdam 2009
- AAR 42 *Zeis onder het maaiveld. AB Kolenkit Zuidelijk Veld Fase 1 (2009)*, Amsterdam 2009

Colofon

AAR (Amsterdamse Archeologische Rapporten) 42 **Amsterdam 2010** **ISSN: 1872-5139**

Tekst:	Jerzy Gawronski, Ranjith Jayasena
Redactie:	Jerzy Gawronski
Veldwerk:	Ranjith Jayasena, Ron Tousain
Tekeningen:	Ranjith Jayasena, Ron Tousain
Foto's:	Ranjith Jayasena, Wiard Krook, Ron Tousain
Vondstverwerking:	Ranjith Jayasena, Ron Tousain
Vondstdeterminatie:	Ranjith Jayasena, Ab Lagerweij, Sebastiaan Ostkamp
Vormgeving:	BMA
Druk:	BMA

© Gemeente Amsterdam, Bureau Monumenten & Archeologie 2010

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BMA.